

**Szkoła Podstawowa im. R.W. Berwińskiego
w Zaniemyślu**

**Procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach
kryzysowych, współpraca z Policją i innymi instytucjami
pozaszkolnymi oraz koncepcja dotycząca zakresu i zasad
współdziałania
jednostek organizacyjnych policji
ze szkołami i placówkami oświatowymi
na rzecz ograniczania zjawisk patologicznych.**

Zaniemyśl, 2023

WSTĘP

Wszystkie działania szkoły związane z funkcjonowaniem w sytuacjach kryzysowych związane są z próbą odpowiedzi na pytanie: jak reagować, by być skutecznym, by pomóc dziecku i jego rodzicom, by szkoła realizowała swoje zadania związane z wychowaniem młodego pokolenia w sposób właściwy.

Na terenie szkoły dochodzi do zdarzeń, które mogą bezpośrednio zagrażać bezpieczeństwu i zdrowiu uczniów. Właściwa reakcja – korespondująca z faktycznym poziomem zagrożenia oraz poszukiwanie pomocy w instytucjach mogących wspomóc szkołę, będąc gwarantem zachowania właściwego poziomu bezpieczeństwa, stanowi element kluczowy. Od wiedzy merytorycznej i skuteczności działania dyrektora, wychowawcy, pedagoga, nauczyciela i pracowników niepedagogicznych szkół i placówek oświatowych zależy życie i zdrowie dzieci i młodzieży, dlatego tak istotnym wydaje się uporządkowanie poszczególnych kroków postępowania i wprowadzenie algorytmów pozwalających na świadome, efektywne i adekwatne działania w sytuacjach napięcia, stresu czy destabilizacji ładu i porządku.

Te właśnie przesłanki stały się przyczynkiem do opracowania poniższej publikacji, która stanowi kompendium wiedzy w zakresie podstaw prawnych wszelkich działań interwencyjnych, precyzuje zasady postępowania osób prowadzących tego typu działania oraz określa zakres i formy współdziałania szkół i placówek oświatowych z jednostkami organizacyjnymi policji na rzecz zapewniania warunków gwarantujących bezpieczeństwo, ochronę przed przemocą, uzależnieniem, demoralizacją oraz innymi przejawami patologii społecznej. Procedury wskazują drogę kompetentnego wypełniania obowiązków służbowych w zgodności z literą prawa, z dbałością o bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne wszystkich uczestników incydentu – sprawcy, ofiary i świadka. Powinny być one zaadaptowane do realiów i uwarunkowań właściwych dla konkretnej szkoły lub placówki, uwzględniać jej potencjał w postaci predyspozycji, wiedzy i psychospołecznych umiejętności pracowników pedagogicznych, zaplecza socjalnego i lokalowego oraz relacji z instytucjami wspierającymi w środowisku lokalnym.

Sam algorytm działań, jak również obszerny materiał informacyjny, który zawarty został w niniejszej publikacji, służyć ma za kanwę, na której budowany będzie kompleksowy system oddziaływań pedagogicznych i interwencyjnych, kładący także nacisk na edukację dzieci i młodzieży w zakresie prawnych i społecznych konsekwencji zachowań ryzykownych oraz łamania zasad i norm. Pozwoli on usystematyzować i zautomatyzować skuteczne działania oraz w razie potrzeby podejmować trafne decyzje pomimo presji związanej z sytuacją kryzysową.

Aspekt prawny działań szkoły

Do podstawowych aktów prawnych, które mogą mieć zastosowanie w przypadku sytuacji kryzysowych w szkole i placówce oświatowej należą:

- Ustawa z dnia 26 października, 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964r. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Inne przepisy szczególne stanowiące podstawę działań profilaktycznych i interwencyjnych:

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. [o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi](#) (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2005r. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 z późn. zm.)
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r. "Polska Deklaracja w Sprawie Młodzieży i Alkoholu" (Monitor Polski Nr 6, poz. 125)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003r. Nr 26, poz. 226)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003r. Nr 11, poz. 114)

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.)
- Zarządzenie Nr 590/03 Komendanta Głównego Policji z dnia 25 października 2003 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich (Dz. Urz. KGP Nr 20, poz. 107 z późn. zm.)

Słowniczek

Nieletni - w zależności od rodzaju prowadzonego postępowania, wieku oraz stosowania środka wychowawczego lub poprawczego:

- w zakresie postępowania dotyczącego zapobiegania i zwalczania demoralizacji - jest to osoba, która nie ukończyła 18 lat;
- w zakresie postępowania o czyny karalne jest to osoba, która dopuściła się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem lat 17;
- w zakresie wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych jest to osoba, względem której takie środki zostały orzeczone (choćby ukończyła ona 18 lat), nie dłużej jednak niż do 21 lat.

Małoletni - wg. art.10 § 1 pełnoletnim jest osoba, która ukończyła lat 18. Przez analogię, małoletnim jest osoba do lat 18. Osoba, która nie ukończyła lat 13 nie ma zdolności do czynności prawnych (art., 12 k.c.). Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają osoby od lat 13 (art.15 k.c.).

Demoralizacja - zgodnie z Ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich zachowania świadczące o demoralizacji to w szczególności naruszenie zasad współżycia społecznego, popełnianie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, wścążęstwo, udział w grupach przestępczych.

Czyn karalny - w rozumieniu Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, to czyn zabroniony przez ustawę, jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo wykroczenie określone w art. 51, 69, 74, 76, 85, 87, 119, 122, 124, 133 lub 143 kodeksu wykroczeń.

Przestępstwo - zgodnie z kodeksem karnym to czyn człowieka bezprawny, karalny i zawiniony.

Art. 1 §1 k.k. stanowi, że odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czy zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia natomiast § 2, że nie stanowi przestępstwa czyn, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Przestępstwa dzielą się na występki (zagrożone karą grzywny, powyżej 30 stawek dziennych, ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą 1 miesiąc) i zbrodnie (zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą).

Wykroczenie - to czyny zabronione pod groźbą kary określone i zawarte w kodeksie wykroczeń. Różnią się od przestępstw przede wszystkim tzw. „mniejszym ciężarem gatunkowym” a tym samym niższym wymiarem kary. Stanowi to czyn człowieka, społecznie szkodliwy, zawiniony, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5 000 złotych lub nagany.

Metody działania

W celu prowadzenia skutecznej interwencji zgodnie z zapisami prawa i mając na uwadze konieczność zapewniania bezpieczeństwa w szkole, ochronę przed przemocą, uzależnieniem, demoralizacją oraz innymi przejawami patologii społecznej ustala się co następuje:

1. W każdym przypadku rozwiązywania problemów związanych z naruszeniem przez ucznia prawa i obowiązujących w szkole zasad niezbędna jest ścisła współpraca przedstawicieli szkoły z rodzicami ucznia.

a) Rodzice ucznia są bezzwłocznie zawiadamiani o każdym przypadku naruszenia przez niego prawa i obowiązujących w szkole zasad związanych z bezpieczeństwem.

b) W celu rozwiązywania zaistniałego problemu przedstawiciel szkoły:

- ustala możliwie najbliższy termin spotkania z uczniem i jego rodzicami,
- prowadzi rozmowę interwencyjną z uczniem,
- prowadzi rozmowę z rodzicami, w czasie której wspólnie ustalają dalsze działania wobec dziecka, zasady współpracy między rodzicami a szkołą, oraz (ewentualnie) możliwość uzyskania pomocy specjalistycznej,

- uczeń w obecności rodziców podpisuje kontrakt, w którym zobowiązuje się do przestrzegania określonych w kontrakcie reguł zachowania,
- nadzór nad wypełnieniem kontraktu przez ucznia sprawują rodzice i przedstawiciel szkoły.

c) Uczniowie potrzebujący pomocy specjalistycznej są kierowani do odpowiedniej placówki (według obowiązujących w szkole procedur).

d) Brak współpracy ze strony rodziców oraz dalsze podejrzenia zaistnienia demoralizacji ucznia powodują konieczność podjęcia innych działań przewidzianych prawem:

- zastosowanie określonych w statucie szkoły konsekwencji dyscyplinarnych, łącznie z możliwością przeniesienia ucznia do innej szkoły,
- zgłoszenie sprawy do sądu rodzinnego.

2. W przypadku zagrożenia zdrowia ucznia szkoła zapewnia mu niezbędną opiekę medyczną (np. wzywane jest pogotowie).

3. Policja jest wzywana w przypadku:

- gdy zachowania ucznia zagrażają bezpieczeństwu innych osób lub jemu osobiście,
- znalezienia na terenie szkoły substancji psychoaktywnych,
- gdy istnieje podejrzenie, że uczeń może posiadać substancje psychoaktywne,
- kradzieży lub innych wykroczeń.

4. W klasie ucznia lub uczniów, którzy dopuścili się złamania obowiązujących w szkole zasad prowadzone są dodatkowe zajęcia profilaktyczne.

5. Działania interwencyjne i profilaktyczne są prowadzone przez specjalnie przeszkolonych pracowników szkoły, za których bieżące i systematyczne doskonalenie odpowiada dyrektor.

Procedury (algorytmy) postępowania dyrektora szkoły i nauczycieli

Formy współpracy z policją

I. W przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły uczeń znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków powinien podjąć następujące kroki:

1. Powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę i dyrektora szkoły, psychologa/pedagoga szkolnego.
2. Odizolowuje ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawia go samego. Stwarza warunki, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie. Uczeń nie może pozostawać bez opieki – powinna zająć się nim pielęgniarka lub osoba przeszkolona w udzielaniu pierwszej pomocy.
3. Udziela pomocy medycznej, w razie potrzeby wzywa lekarza w celu stwierdzenia stanu trzeźwości lub odurzenia.
4. Zawiadamia o fakcie rodziców lub opiekunów, których zobowiązuje do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły.
5. Powiadamia Policję, jeżeli rodzice nie zgłaszają się po dziecko w wyznaczonym czasie, a jest ono agresywne, zachowaniem zakłóca porządek lub zagraża życiu lub zdrowiu innych. Policja może umieścić ucznia w izbie wytrzeźwień lub policyjnej izbie zatrzymań (nie dłużej niż na 24 godziny) oraz ma obowiązek powiadomić o tym fakcie rodziców lub opiekunów i z urzędu sąd rodzinny.
6. Powiadamia sąd rodzinny o pogłębiającej się demoralizacji ucznia, jeżeli incydent się powtarza, a deklarowana współpraca rodziców nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

II. W przypadku, gdy nauczyciel znajduje na terenie szkoły substancję przypominającą wyglądem narkotyk powinien podjąć następujące kroki:

1. Powiadamia o zaistniałym zdarzeniu dyrektora szkoły, psychologa/pedagoga szkolnego i wzywa Policję.
2. Zachowując środki ostrożności zabezpiecza substancję przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz ewentualnym jej zniszczeniem do czasu przyjazdu Policji, próbuje (o ile jest możliwe w zakresie działań pedagogicznych) ustalić, do kogo znaleziona substancja należy.
3. Zabezpieczenie polega na umieszczeniu substancji w dodatkowym opakowaniu oraz komisyjnym opieczętowaniu. W skład komisji powinien wejść nauczyciel, pedagog i

dyrektor. W przypadku, gdy znana jest tożsamość ucznia, do którego należy substancja także jego wychowawca, a sam uczeń powinien być obecny przy tych czynnościach.

4. Wszelkie substancje rozlane lub rozsypane należy odgrodzić i zabezpieczyć przed rozniesieniem np. na podszewkach obuwia.

5. Czeka na przyjazd Policji i nie podejmuje żadnych działań związanych z próbą dostarczenia zabezpieczonej substancji na najbliższy posterunek pamiętając, że zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, „Kto, wbrew przepisom ustawy, posiada [środki odurzające](#) lub [substancje psychotropowe](#), podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”

6. Po przyjeździe Policji niezwłocznie przekazuje zabezpieczoną substancję i informacje dotyczące szczegółów zdarzenia.

III. W przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk, powinien podjąć następujące kroki:

1. Odizolowuje ucznia poprzez umieszczenie go w oddzielnym pomieszczeniu.
2. Powiadamia o swoich podejrzeniach dyrektora szkoły i wychowawcę klasy, psychologa/pedagoga szkolnego.
3. W obecności innej osoby (wychowawca, pedagog, psycholog, dyrektor itp.) żąda okazania zawartości kieszeni i plecaka oraz ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją i jej wydania. W celu wprowadzenia atmosfery współpracy, o obecność można poprosić wychowawcę lub nauczyciela, do którego uczeń ma zaufanie. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie dokonać przeszukania odzieży ani teczki ucznia – jest to czynność wyłącznie zastrzeżona dla Policji.
4. Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, należy ją zabezpieczyć i podjąć kroki opisane w poprzednim punkcie.
5. Jeżeli uczeń odmawia współpracy należy wezwać Policję, która dokona przeszukania.
6. Wyznaczona przez dyrektora osoba próbuje ustalić, w jaki sposób i od kogo uczeń nabył substancję.
7. Całe zdarzenie nauczyciel dokumentuje, sporządzając możliwie dokładną notatkę z ustaleń wraz ze swoimi spostrzeżeniami.
8. Niezwłocznie powiadamia o zaistniałym zdarzeniu rodziców lub opiekunów ucznia.

IV. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, przejawia zachowania wskazujące na demoralizację (w tym także przejawia zachowania charakteryzujące się arogancją, wulgarnością oraz przemocą emocjonalną, np. utrudnia lub uniemożliwia prowadzenie zajęć lekcyjnych) nauczyciel powinien podjąć następujące kroki:

1. Przekazuje uzyskaną informację wychowawcy klasy.
2. Wychowawca informuje o fakcie dyrektora szkoły i pedagoga/psychologa szkolnego.
3. Psycholog/Pedagog ma obowiązek uwiarygodnić napływające informacje i rozpoznać przyczyny i tło nieprawidłowości np. poprzez analizę dziennika lekcyjnego, zeszytów przedmiotowych, prac klasowych oraz rozmowy z nauczycielami, pielęgniarką, pracownikami administracji szkoły, itp.
4. Psycholog/Pedagog może dokonać analizy sytuacji rodzinnej ucznia (w tym ekonomicznej i społecznej) w formie wizyty w domu wyłącznie po uzyskaniu zgody na wejście do mieszkania. W żadnym razie nie należy składać takich wizyt w przypadku, gdy zachodzi obawa, że może się ona łączyć z jakimkolwiek ryzykiem.
5. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia i przekazuje im uzyskaną informację. Przeprowadza rozmowę z rodzicami oraz – w ich obecności – z uczniem. W przypadku potwierdzenia uzyskanej informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. Należy pamiętać, że rozmowy tego typu są trudne dla odbiorców i ważne jest, by zostały zachowane warunki dające poczucie prywatności i bezpieczeństwa.
6. Pożądanym elementem jest spisanie kontraktu, który jasno sprecyzuje warunki do spełnienia przez ucznia, dom rodzinny i szkołę oraz określi zmiany w zachowaniu dziecka, które mają zostać osiągnięte w trakcie oddziaływań pedagogicznych. Niezbędne jest określenie form i częstotliwości kontaktów ucznia z pedagogiem oraz szkoły z rodzicami lub opiekunami ucznia, a także wyznaczenie terminów, które pomogą w prowadzeniu monitoringu postępów.
7. Dodatkowo można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym.
8. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub nie reagują na wezwanie do stawiennictwa w szkole, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub Policję (specjalistę ds. nieletnich).

9. Podobnie w sytuacji, gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem, itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny lub Policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

10. Jeżeli zachowania świadczące o demoralizacji przejawia uczeń, który ukończył 18 lat, a nie jest to udział w działalności grup przestępczych czy popełnienie przestępstwa, to postępowanie nauczyciela powinno być określone w statucie szkoły.

V. W każdym przypadku popełnienia czynu karalnego przez ucznia, który nie ukończył 17 lat należy zawiadomić Policję i sąd rodzinny, a w przypadku popełnienia przestępstwa przez ucznia, który ukończył 17 rok życia, prokuratora lub Policję.

1. Postępowanie wobec sprawcy czynu karalnego/przestępstwa:

- odizolowanie ucznia – sprawcy od rówieśników
- niezwłocznie powiadomienie dyrektora szkoły,
- ustalenie okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia
  - przy składaniu wyjaśnień powinien być obecny wychowawca lub inny nauczyciel, którego uczniowie darzą zaufaniem,
  - z ustaleń sporządza się protokół zawierający datę, godzinę i miejsce zajścia, personalia sprawcy, poszkodowanego oraz świadków, a także dokładny opis zdarzeń
  - nie wolno konfrontować świadków zdarzenia ze sprawcą
- przekazanie sprawcy (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) dyrektorowi szkoły lub pedagogowi szkolnemu pod opiekę,
- powiadomienie rodziców ucznia,
- niezwłoczne powiadomienie Policji
- zabezpieczenie ewentualnych dowodów przestępstwa, lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa i przekazanie ich Policji (np. sprawca rozboju na terenie szkoły używa noża i uciekając porzuca go lub porzuca jakiś przedmiot pochodzący z kradzieży)
- zaistniała sytuacja powinna być omówiona podczas np. godziny wychowawczej, co pozwoli na ukierunkowaną dyskusję oraz wyeliminuje niepożądane interpretacje, czy wręcz plotki

2. **Postępowanie nauczyciela wobec ucznia, który stał się ofiarą czynu karalnego**

Nauczyciel, który uzyskał informację o zaistnieniu czynu karalnego, stwierdził obrażenia na ciele ucznia lub był obecny na miejscu zdarzenia zobowiązany jest do:

- udzielenia pierwszej pomocy (pomocy przedmedycznej), a w przypadku, kiedy ofiara doznała obrażeń także do zapewnienia jej udzielenia poprzez wezwanie lekarza,
- odizolowania ofiary od sprawcy poprzez umieszczenie w odrębnym pomieszczeniu,
- niezwłocznego powiadomienia dyrektora szkoły,
- powiadomienia rodziców ucznia o zajściu, aktualnym stanie fizycznym i psychicznym dziecka. W każdym przypadku rodzic powinien odebrać dziecko ze szkoły,
- powiadomienia Policji, w przypadku, kiedy niezbędne jest profesjonalne zabezpieczenie śladów przestępstwa, ustalenie okoliczności i ewentualnych świadków zdarzenia,
- zapewnienia uczniowi – ofierze przemocy specjalistycznej pomocy psychologiczno – pedagogicznej gwarantującej wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa fizycznego i emocjonalnego.

3. **Agresja ucznia wobec nauczyciela.**

Zgodnie z nowelizacją Ustawy o Systemie Oświaty i Karty Nauczyciela od maja 2007 roku określenie „funkcjonariusz publiczny” dotyczy również nauczycieli.

Art.63 ustawy z dnia 26.01.1982 r Karta Nauczyciela w związku z pełnieniem obowiązków służbowych nauczyciel objęty został ochroną przewidzianą dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w Kodeksie Karnym. Oznacza to, że zarówno dyrektor, jak i organ prowadzący szkołę muszą z urzędu występować w obronie nauczyciela, którego prawa zostały naruszone (dotychczas czyny zabronione popełnione na szkodę nauczyciela były ścigane z oskarżenia prywatnego).

Tak więc wykonywanie funkcji przez funkcjonariusza publicznego jest chronione przez Kodeks Karny, rozdział XXIX. Chodzi tu o przestępstwa takie jak:

1. naruszenie nietykalności cielesnej (art.222 kk)
2. dokonanie czynnej napaści na funkcjonariusza (art.223 kk)
3. znieważenie funkcjonariusza (art.226 kk)
4. stosowanie groźby bezprawnej lub przemocy (art.224 kk)

Należy jednak pamiętać, że funkcjonariusz publiczny ponosi większą odpowiedzialność za przekroczenie swoich uprawnień, niedopełnienie swoich obowiązków, czy ujawnienie

informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem czynności służbowych (np. ujawnienie spraw poruszanych w trakcie rady pedagogicznej z wyłączeniem treści uchwał).

Art.231 & 1 kk Funkcjonariusz publiczny, który przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art.231 & 2 kk Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w & 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art.266 & 2 kk Funkcjonariusz publiczny, który ujawnia osobie nieuprawnionej informację stanowiącą tajemnicę służbową lub informację, którą uzyskał w związku z wykonywaniem czynności służbowych, a której ujawnienie może narazić na szkodę prawnie chroniony interes podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art.271 & 1 kk Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę, co do okoliczności mającej znaczenie prawne, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art.246 kk Funkcjonariusz publiczny lub ten, który działając na jego polecenie w celu uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczenia stosuje przemoc, groźbę bezprawną lub w inny sposób znęca się fizycznie lub psychicznie nad inną osobą, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Funkcjonariusze publiczni podlegają szczególnej ochronie prawnej. Prawo przewiduje surowsze kary za znieważenie, naruszenie nietykalności cielesnej oraz czynną napaść, na taką osobę.

Algorytm postępowania dyrektora i psychologa/pedagoga szkolnego:

- Przyjąć do wiadomości informację o przestępstwie, zapewnić dyskrecję poprzez wysłuchanie nauczyciela bez świadków (o ile to możliwe w pomieszczeniu zamkniętym).
- Odnotować godzinę zgłoszenia oraz zapytać o przyczynę ewentualnej zwłoki w podaniu tej informacji.
- Zapewnić w miarę potrzeby, niezbędną pomoc lekarską nauczycielowi.
- Bez zbędnej zwłoki sprawdzić w dostępny sposób wiarygodność informacji, w tym:
  - a) Odnotować personalia świadków;
  - b) Sprawdzić, czy zdarzenie zaistniało na terenie szkoły oraz czy miało miejsce w trakcie zajęć szkolnych
  - c) Nie nagłaśniać zdarzenia.
- Ująć sprawcę w celu przekazania go Policji.

- Powiadomić niezwłocznie Policję – jeśli zdarzenie zaistniało na terenie szkoły. W przypadku zaistnienia zdarzenia poza placówką szkolną poinstruować nauczyciela o dalszym postępowaniu.
- Zabezpieczyć ewentualne dowody przestępstwa lub przedmioty służące do popełnienia przestępstwa i przekazać je Policji
- Sporządzić dokładną notatkę ze zdarzenia.

4. W przypadku znalezienia na terenie szkoły broni, materiałów wybuchowych, innych substancji lub przedmiotów, należy zapewnić bezpieczeństwo przebywającym na terenie szkoły osobom (np. stosując określone metody ewakuacji), uniemożliwić dostęp osób postronnych do tych przedmiotów i wezwać Policję – tel. 997 lub 112.

Szkolna interwencja profilaktyczna

Metoda szkolnej interwencji profilaktycznej jest propozycją działań skierowanych do nauczycieli i pedagogów szkolnych. Jej celem jest zapobieganie problemom związanym z używaniem przez młodzież substancji psychoaktywnych. Inspiracją była metoda krótkiej interwencji stosowana przez lekarzy pierwszego kontaktu wobec dorosłych pacjentów nadużywających alkoholu. Szkolna interwencja profilaktyczna jest daleko idącą adaptacją tej metody. Od interwencji lekarskiej różni ją to, że jest adresowana do osób niepełnoletnich, które nie odczuwają żadnych, bądź znikome konsekwencje zdrowotne spowodowane piciem alkoholu, paleniem papierosów czy używaniem narkotyków oraz, co jest bardzo istotne, na ogół nie mają motywacji do zmiany swojego zachowania. Ponadto w obydwu interwencjach odmienny jest kontekst społeczny oraz sytuacja psychologiczna adresatów. W sytuacji szkolnej uczeń zostaje najczęściej przyłapany na używaniu danego środka lub znajduje się pod jego wpływem. Mamy tu, więc do czynienia z nieprzestrzeganiem szkolnych zasad, a w przypadku używania narkotyków również z łamaniem prawa. Natomiast w relacji pacjent – lekarz, pacjent zgłasza się z dolegliwościami somatycznymi i szuka pomocy u lekarza, który w większym stopniu niż nauczyciel bywa postrzegany, jako autorytet i osoba nastawiona na udzielenie pomocy. Ponadto, co jest bardzo ważne, obowiązuje go tajemnica zawodowa. W szkole zasady postępowania są w dużej mierze umowne, lecz muszą być zgodne z przepisami prawnymi, np. nauczyciele mają obowiązek powiadomienia rodziców ucznia, gdy ten używa środków odurzających bez względu na to, czy są to pierwsze próby czy też nie.

Wsparcie

Szkolna interwencja profilaktyczna jest oparta na ścisłej współpracy z rodzicami. Zadaniem wychowawcy (czy pedagoga szkolnego) prowadzącego interwencję jest udzielenie wsparcia rodzicom znajdującym się w sytuacji kryzysowej. Wsparcie ze strony przedstawicieli szkoły polega na udzieleniu odpowiednich informacji i zaproponowaniu konkretnej procedury postępowania, w atmosferze troski i zaniepokojenia o ucznia.

Elementy interwencji

Interwencja profilaktyczna składa się z czterech elementów:

- **diagnozy**, której celem jest zaplanowanie adekwatnych działań wobec ucznia oraz ocenę skali problemów związanych z używaniem przez niego środków odurzających, psychoaktywnych,
- **porady**, w czasie, której zostaje jasno wyrażone stanowisko szkoły zabraniające picia alkoholu, palenia papierosów lub zażywania narkotyków oraz motywowania ucznia do uczestniczenia w dalszych działaniach interwencyjnych – m. ni. poprzez przekazanie informacji na temat bezpośrednich zagrożeń dla zdrowia, a nawet życia związanych z używaniem określonego środka. Informuje się także o tym, że sprawa zostanie przekazana rodzicom,
- **kontraktu**, jako głównego narzędzia motywującego ucznia do zmiany zachowania. Jest on opracowywany przez rodziców we współpracy z wychowawcą i potem przedstawiany dziecku. Ma ono prawo do negocjowania zawartych w nim ustaleń. Kontrakt podpisywany przez szkołę, rodziców i ucznia określa:
  1. zobowiązanie ucznia do nieużywania środków odurzających;
  2. przywileje, które zostały odebrane uczniowi w następstwie używania przez niego środków odurzających oraz sposób ich stopniowego odzyskiwania;
  3. zasady zachowania w domu i szkole;
  4. konsekwencje związane z nieprzestrzeganiem ustaleń.
- **monitorowania** realizacji postanowień zawartych w kontrakcie. Celem jest tu wspieranie pozytywnych zmian w zachowaniu ucznia. Wymaga ono stałej wymiany informacji między szkołą a domem.

Wprowadzenie procedury interwencji do szkolnego programu profilaktyki może zapobiegać rozpowszechnieniu się problemów związanych z używaniem środków odurzających wśród uczniów. Widoczne i konsekwentne postępowanie nauczycieli w takich sytuacjach oraz sankcje nakładane na uczniów, którzy złamali te zasady, są swoistymi sygnałami ostrzegawczymi dla ich kolegów i koleżanek. Ważne jest również, aby o uzgodnionej przez nauczycieli i zapisanej w dokumentach szkolnych procedurze, zostali poinformowani wszyscy pracownicy, rodzice i uczniowie, zanim jeszcze pojawią się problemy. Wiedza o celu interwencji oraz jej przebiegu może być czynnikiem ułatwiającym późniejszą współpracę z uczniem i jego rodzicami. Pokazuje to, że szkoła poważnie traktuje swoje zadania profilaktyczne i jest przygotowana do ich realizacji.

Pytania diagnostyczne

Pytania o zainteresowania

1. Co lubisz robić po szkole?
2. Czy masz jakieś hobby?
3. Czy bierzesz udział w jakichś zajęciach pozalekcyjnych?
4. Czy w ciągu ostatniego roku zrezygnowałeś z jakichś zajęć dodatkowych?

Pytania o kolegów

1. Czy lubisz swoich kolegów z klasy?
2. Czy masz bliskich przyjaciół?
3. Czy są oni twoimi rówieśnikami?
4. Czy w ciągu ostatniego roku zmieniłeś przyjaciół?
5. Czym jest dla Ciebie przyjaźń?
6. Co robisz z przyjaciółmi, żeby się zabawić?
7. Czy urządzacie przyjęcia?
8. Czy chodzicie do dyskoteki?
9. Ilu z Twoich przyjaciół pali papierosy?
10. Ilu z Twoich przyjaciół pije alkohol?
11. Ilu z Twoich przyjaciół bierze narkotyki?

Pytania o rodzinę

1. Czy Twoja rodzina lubi robić coś wspólnie? Co?
2. Z kim w rodzinie masz najlepszy kontakt?
3. Komu z domowników zwierzasz się ze swoich kłopotów?
4. Czy w Twoim domu są zasady dotyczące godzin powrotu do domu?
5. Czy ktoś w Twoim domu nadużywa alkoholu? (to jest pytanie dyskusyjne).

Pytania o szkołę

1. Z których przedmiotów masz najlepsze oceny?
2. Jakie masz oceny w tym roku szkolnym?
3. Czy Twoje oceny zmieniły się w porównaniu do ocen z zeszłego roku?
4. Czy dochodzi do nieporozumień między Tobą a nauczycielami?

Pytania o używanie substancji psychoaktywnych

1. W jakiej sytuacji zapaliłeś pierwszego papierosa (jointa, wypiteś piwo)?
2. Kiedy ostatnio piłeś alkohol?
3. Ile wtedy wypiteś?
4. Czy palisz papierosy, (jakie, jak często)?
5. Czy próbowałeś jakiegoś nielegalnego środka psychoaktywnego (ile razy, co)?

6. Czy zdarzyło Ci się kupować narkotyki?

7. Czy miałeś problemy (zdrowotne lub inne) związane z pićm alkoholu lub używaniem innych substancji psychoaktywnych?

Propozycja pytań ułatwiających rozpoznanie nadużywania lub uzależnienia

- Czy sam kupowałeś narkotyki? Ile razy?
- Czy twoi znajomi (przyjaciele) piją mniej alkoholu (biorą mniej narkotyków) niż Ty?
- Czy ktoś z twoich bliskich (rodziny, przyjaciół) mówił ci, że pijesz zbyt dużo alkoholu (za dużo palisz lub masz problem z narkotykami)?
- Czy zdarza ci się nie pójść lub spóźnić się do szkoły z powodu zażycia narkotyków lub wypicia alkoholu?
- Czy pijesz alkohol lub bierzesz narkotyki, żeby pozbyć się nieśmiałości albo poczuć się pewniej?
- Czy pijesz alkohol lub bierzesz narkotyki po to, by uciec przed kłopotami w szkole lub w domu?
- Czy, zdarza się, że przed wyjściem na umówione spotkanie (randkę) czujesz potrzebę wypicia alkoholu lub zażycia narkotyku?
- Czy kiedykolwiek miałeś kłopoty finansowe z powodu picia alkoholu lub narkotyków?
- Czy straciłeś przyjaciół (przyjaciela), od kiedy zacząłeś pić alkohol lub narkotyki?
- Czy kiedyś „urwał ci się film” po wypiciu alkoholu lub zażyciu narkotyku?
- Czy z powodu picia alkoholu lub używania narkotyków trafiłeś kiedyś do szpitala lub miałeś kłopoty z policją?
- Czy zdarzyło się, że wypiteś więcej alkoholu (wziąłeś większą dawkę narkotyku) niż zamierzałeś?
- Czy próbowałeś przestać palić papierosy?
- Czy próbowałeś kiedyś przestać pić alkohol używać narkotyków?

Nawet jedna odpowiedź twierdząca, na któreś z powyższych pytań, jest już wyraźnym ostrzeżeniem wskazującym na nadużywanie substancji psychoaktywnych. Kilka odpowiedzi twierdzących oznacza, że mamy do czynienia z poważnym problemem.

Schemat postępowania interwencyjnego

Gdy podejrzewasz lub wiesz, że uczeń używa jakiś środków psychoaktywnych (pali papierosy, pije alkohol lub bierze narkotyki) – rozpocznij interwencję.

Krok 1. Rozmowa interwencyjna z uczniem

1. **Wyjaśnienie sytuacji** – wyjaśnij powody zaproszenia na rozmowę:

„Zaprosiłam/em Cię na rozmowę, dlatego, że:

-mam powody przypuszczać, że bierzesz narkotyki (pijesz alkohol/palisz papierosy). Jestem tym bardzo zaniepokojona/y. Musimy o tym poważnie porozmawiać.

lub

-wiem, że bierzesz narkotyki (pijesz alkohol/palisz papierosy). Martwię się o ciebie i twoją przyszłość i dlatego chciałabym/chciałbym z Tobą poważnie porozmawiać na ten temat.

2. **Zorientowanie się w sytuacji ucznia** – na ile to będzie możliwe oceń skalę problemu.

- postaraj się uzyskać od ucznia jak najwięcej informacji o jego sytuacji – zadaj pytania diagnostyczne,
- porównaj zebrane w ten sposób informacje z danymi z obserwacji zachowania się ucznia na lekcjach / w szkole lub informacjami pochodzącymi z innych źródeł.

Udzielenie informacji zdrowotnej

- wyraż swoje zaniepokojenie związane z używaniem narkotyku (piciem alkoholu/paleniem papierosów);
- powiedz o zmianach, jakie dostrzegasz (na podstawie obserwacji i odpowiedzi na pytania diagnostyczne) np., w sytuacji szkolnej ucznia, jej/jego wyglądzie zewnętrznym lub zachowaniu;
- udziel rzeczowej informacji na temat bezpośrednich zagrożeń zdrowia i bezpieczeństwa związanych z używaniem danego środka psychoaktywnego;
- wyraźnie powiedz, że oczekujesz, że uczeń przestanie używać danej substancji psychoaktywnej (alkoholu, papierosów, narkotyków);
- poinformuj w konkretny sposób o dalszych krokach, jakie zamierzasz podjąć (możliwe konsekwencje szkolne);
- poinformuj o tym, że zamierzasz skontaktować się z rodzicami.

Krok 2. Kontakt z rodzicami

Elementy komunikatu skierowanego do rodziców:

- informacja dlaczego zainteresowałaś/eś się ich dzieckiem
- wymiana informacji o stanie dziecka

- informacja o zagrożeniach zdrowia i bezpieczeństwa dziecka, związanych z dalszym używaniem danego środka psychoaktywnego
- ustalenie dalszego postępowania, którego efektem będzie wspólne sformułowanie propozycji kontraktu dla dziecka:
  - celu lub celów, jakie sobie stawiacie (np. ma więcej nie pić),
  - przywilejów, jakie traci dziecko w związku z tym, że piło alkohol, paliło papierosy lub brało narkotyki (np. w domu – nie może spotykać się z kolegami, po lekcjach ma wracać prosto do domu; w szkole – nie bierze udziału w dodatkowych zajęciach np. sportowych i/lub w wycieczkach szkolnych),
  - listy zachowań, które będą podlegały kontroli w domu i w szkole (np. w domu – pory powrotu do domu, czas spędzany z rówieśnikami; w szkole – obecność na lekcjach, spóźnienia),
  - jasnych zasad zachowania, których dziecko ma przestrzegać (np. w domu – nie robi awantur, nie wychodzi bez poinformowania rodziców gdzie i z kim będzie, wraca o ustalonej godzinie; w szkole – nie opuszcza lekcji, wykonuje polecenia nauczycieli),
  - konsekwencji ponoszonych przez dziecko w przypadku złamania ustalonych zasad (np. w domu – ograniczenie możliwości telefonowania do znajomych, dostępu do komputera; w szkole – wykonanie dodatkowej pracy z biologii),
  - przywilejów, jakie odzyska postępując zgodnie z zasadami na czas określony (np. w domu – po dwóch tygodniach odzyskuje możliwość chodzenia po szkole do kolegi; w szkole – po miesiącu może ponownie uczestniczyć w zajęciach sportowych, brać udział w wycieczkach),
  - form współpracy rodziców i szkoły (np. rodzice uprzedzają wychowawcę, kiedy dziecko nie będzie w szkole, wychowawca, jak najszybciej informuje rodziców o nieobecności dziecka na lekcji),
  - czasu, na jaki obowiązują powyższe ustalenia (np. do pierwszej wizyty dziecka u specjalisty) i trybu ich weryfikacji (np. raz w tygodniu rozmawiamy o tym, jak nam idzie),
- przekazanie wskazówek i adresów punktów konsultacyjnych.

Krok 3. Zawarcie kontraktu z uczniem

Schemat kontraktu, który rodzice i przedstawiciel szkoły (zgodnie z tym, co ustalili w kroku 2) mogą zaproponować uczniowi:

1. Zobowiązuję się...(nie pić, nie palić, itp.).
2. Zobowiązuję się przestrzegać następujących zasad zachowania...

3. W związku z tym, że... (piłem/am alkohol, paliłem/am papierosy itp.) na okres.... (np. miesiąca) tracę następujące przywileje...lub Przyjmuję do wiadomości, że zostaną odebrane mi następujące przywileje....

4. Zgadzam się, że jeśli w ciągu... będę przestrzegać powyższych zasad to zyskam następujące przywileje....

5. Zgadzam się..., że za złamanie którejs z zasad poniosę następujące konsekwencje....

6. Zgadzam się, że jeśli nie będę przestrzegać tego kontraktu to poniosę surowsze konsekwencje (wpisać, jakie) niż te, które są zapisane powyżej oraz zobowiązuję się do skorzystania z pomocy terapeutycznej (wpisać, jakiej w zależności oceny powagi problemu oraz realnych możliwości zorganizowania dziecku takich form pomocy).

Lub

KONTRAKT POMIĘDZY (*imię i nazwisko ucznia/uczennicy*), RODZICEM I WYCHOWACĄ
SPORZĄDZONY I PODPISANY DNIA...

Kontrakt ma na celu pomoc i wsparcie (*imię uczennicy*) w próbie uwolnienia się z uzależnienia od brania środków odurzających, zmianę postawy do obowiązków szkolnych.

Zobowiązuje się do tego, że w trakcie trwania kontraktu:

- nie opuszczę ani jednego dnia nauki w szkole bez wiedzy rodziców,
- wszelkie problemy dotyczące osiągania wyników w nauce skonsultuję z wychowawcą,
- rodzice będą znali mój rozkład lekcji w szkole – powiadomię ich o wszelkich zmianach dotyczących zajęć w szkole,
- po zajęciach w szkole wracam do domu o ustalonej przez rodziców porze,
- codziennie po powrocie ze szkoły spędzę z rodzicem przy stole minimum 15 minut i w otwartej rozmowie /patrzac w oczy/ przekażę informacje i wrażenia z dnia /trudności i powodzenia/,
- nigdy nie okłamię rodziców w sprawach szkolnych,
- nie będę brała ani szukała okazji do wzięcia jakiegokolwiek środka odurzającego,
- w momentach trudnych zwrócę się do wychowawcy lub pedagoga o wsparcie,
- zobowiązuję się korzystać z gabinetu wychowawcy i pedagoga szkolnego, gdy będę tego potrzebowała.

Zobowiązuję się do przestrzegania ustalonych zasad.

Jestem świadomy/a celowości powstania kontraktu i znane mi są konsekwencje jego niedotrzymania.

Czas obowiązywania kontraktu:...../data/

Podpis ucznia/uczennicy

Podpis rodzica

Podpis wychowawcy

Miejsce i data

POROZUMIENIE MIĘDZY WYCHOWAWCĄ A RODZICEM PODPISANA DNIA .....
W OBECNOŚCI PEDAGOGA SZKOLNEGO I DYREKTORA SZKOŁY

1. Cel

Umowa ma na celu pomoc i wsparcie (*imię i nazwisko ucznia/ uczennicy*) w próbie uwolnienia się z uzależnienia od brania środków odurzających, podniesienie samooceny, zmianę postawy do obowiązków szkolnych, poprawę komunikacji w relacji rodzice – córka/ syn.

2. Lista zachowań w domu i szkole.

Zarówno wychowawca, jak i rodzice zobowiązują się do przestrzegania tych samych zachowań w stosunku do (*imię ucznia/ uczennicy*):

- konsekwentności w egzekwowaniu zobowiązań,
- stanowczości w stawianiu wymagań,
- traktowania (*imię ucznia/ uczennicy*) w trakcie słuchania, rozmawiania,
- okazywania stałej dyspozycyjności na potrzeby kontaktu /*imię ucznia /uczennicy/* z nami.

3. Zasady wychowania

Tak rodzic, jak i nauczyciel zobowiązuje się do przestrzegania tych samych zasad wychowania:

- zasady dyskrecji – nie poszerzania kręgu osób w sprawie,
- zasady otwartości do /*imię ucznia/ uczennicy/* w trakcie słuchania, rozmawiania,
- zasady prawdomówności,
- zasady nie oceniania postępów (*imię ucznia/ uczennicy*) podczas realizowania przez nią kontraktu,
- zasady nie wracania do zdarzeń, które są powodem zawarcia kontraktu, w formie negatywnej krytyki.

4. Konsekwencje i przywileje.

Przywilejem dla ucznia/ uczennicy jest to, że może kontynuować naukę w szkole, ma szansę na poprawę wyników nauki i uzyskanie promocji do następnej klasy.

Rodzic samodzielnie określi przywileje syna/ córki za dotrzymanie kontraktu.

Konsekwencją niedotrzymania kontraktu będzie decyzja dyrektora szkoły podjęta po zakończeniu czasu trwania umowy, czyli ... /*Data/*.

5. Zobowiązaniu obu stron

Rodzic zobowiązuje się do:

- wcześniejszego powiadomienia szkoły o przewidywanej nieobecności syna/ córki w szkole,

- kontaktu telefonicznego w każdy poniedziałek, w godz. 10.40 – 11.00 */pokój nauczycielski lub gabinet dyrektora szkoły/*,
- osobistego kontaktu z wychowawcą, pedagogiem szkolnym raz w miesiącu.

Wychowawca zobowiązuje się do:

- telefonicznego powiadomienia rodzica w razie nieusprawiedliwionej nieobecności */imię ucznia/ uczennicy/* w szkole,
- powiadomienia rodzica o złamaniu kontraktu.

6. Czas obowiązywania umowy.

Umowa pomiędzy wychowawcą a rodzicem trwa od dnia podpisania do... */data/*.

Podpis rodzica

Podpis wychowawcy

Miejsce, data

Demoralizacja

Przejawy demoralizacji dzieci i młodzieży niepokoją nas wszystkich. Źródła zagrożeń można

z grubsza podzielić na te, które istnieją od pewnego czasu i na te, które pojawiły się niedawno. W momencie, gdy mówimy o narastających problemach młodzieży, szczególną uwagę należy zwrócić na **zmniejszenie obszaru społecznej kontroli nad młodym pokoleniem**

i **zmniejszenie poczucia odpowiedzialności za młodzież, pozostawienie jej samej sobie**, co obrazowo można ująć, jako rozsuwanie się dwóch społecznych światów, poszerzenie się luki pokolenia dorosłych i młodzieży.

Wśród czynników prowadzących do tego zjawiska możemy wyróżnić:

- trudności ze znalezieniem własnej formuły życia w okresie niepewności i fundamentalnych zmian. W ostatnich latach przestał istnieć świat stałych obyczajów, wzorców zachowań i wartości. Konsekwencją jest brak oparcia w rodzicach, autorytetach oraz duże poczucie bezsilności i niekompetencji dorosłych.
- nieobecność dorosłych w doświadczeniach i przeżyciach ludzi młodych oraz przyjmowanie przez młodzież dorosłego modelu życia,
- powszechność oraz oswojenie młodzieży z doświadczeniami związanymi z kontaktami ze środkami psychoaktywnymi,
- brak pozytywnych wzorców i ideałów, agresywna presja kultury używek i konsumpcji, wszechobecna reklama zachęcająca do tego by wypić, zapalić.

Czynniki zagrożeń można skategoryzować następująco:

I. Sfera psychospołeczna:

- samotność młodzieży, niski poziom więzi,
- problemy indywidualne związane z okresem dojrzewania, typ osobowości,
- brak partnerskiego stosunku dorosłych do ludzi młodych,
- zagubienie ludzi młodych w okresie intensywnych przemian społeczno – gospodarczych,
- deficyt umiejętności wychowawczych rodziców,
- zerwanie kodu komunikacyjnego dorosłych i młodzieży,
- niska wartość własnej aktywności młodzieży,
- zanik kontaktów i więzi rodzinnych,
- stygmatyzacja dzieci z grup ryzyka,

- kryzys wychowawczy szkoły.

II. Sfera społeczno – ekonomiczna i rynkowa:

- wzrost dostępności alkoholu i substancji psychoaktywnych,
- zubożenie społeczeństwa, powiększanie się środowisk biedy,
- procesy marginalizacji społecznej,
- wzrost ekspansywności rynkowej producentów i handlowców,
- bezrobocie, w tym również bezrobocie wśród młodzieży,
- problemy materialne związane z założeniem własnej rodziny,
- trudności finansowe instytucji wychowawczych.

III. Sfera obyczajowości i kultury:

- przyzwalanie na picie przez dorosłych,
- presja dotycząca osiągnięcia sukcesu,
- wpływ lansowanych w mediach i przez dorosłych wzorców konsumpcji,
- brak wyrazistych wzorców życia,
- niskie bariery ograniczające picie w środowisku szkolnym,
- zanik tradycyjnych modeli norm i wartości,
- „poszatkovanie” obrazu świata (media), opisywanie świata w konwencji klipów, poszatkovanie procesów poznawczych,
- brak alternatywnych wobec picia i zażywania narkotyków, dostępnych form spędzania wolnego czasu,
- uzależniająca kultura zdominowana przez filozofię i promocję konsumpcji,
- reklama alkoholu w mediach,
- sponsoring imprez masowych przez browary połączony ze sprzedażą tego napoju,
- podupadanie pozaszkolnych środowisk i instytucji społecznych,
- panujący coraz powszechniej model kultury doraźnej przyjemności,
- naiwne koncepcje wolności,
- zanik ośrodków kulturowych i skupienia.

IV. Sfera organizacyjno – prawna:

- nieprzestrzeganie prawa,
- niska skuteczność ograniczania dostępności wyrobów tytoniowych, alkoholowych i środków psychoaktywnych,
- bezradność instytucji chroniących ład społeczny.

W działaniach podejmowanych przez rodziców, wychowawców, nauczycieli olbrzymią rolę gra przekazywanie dzieciom reguł postępowania i wyznaczanie granic dla

ich zachowań. Brak granic, reguł, brak dyscypliny i duża tolerancja wobec nieprawidłowych działań dziecka przyczyniają się do jego zachowań problemowych. Podobnie reagują one na zbyt ni rygorizm, dyktat i zbyt ciasne granice. Jednoznacznie możemy stwierdzić, że wyznaczanie dzieciom i młodzieży określonych wiekiem rozwojowym granic i reguł postępowania, jest niezbędne dla zachowania ich poczucia bezpieczeństwa. Są one również, z zachowaniem powyższych reguł, niezbędnym elementem prawidłowej socjalizacji młodego pokolenia. Rodzice, wychowawcy wyznaczając dzieciom terytorium, w którym mogą one się poruszać, pozwalają im na zbudowanie własnych wewnętrznych granic.

System granic pozwala nam określić, kim jesteśmy. Naruszając granice, obowiązujące zasady, wykazujemy brak poszanowania dla drugiej osoby.

Osoby pozbawione granic są nieświadome ich istnienia, toteż często pozwalają się wykorzystywać innym, manipulować stając się ofiarą lub przekraczają je stając się agresorem.

Dziecko pozbawione granic nie jest zabezpieczone przed nadużyciami ze strony innych, ale także nie liczy się z innymi ludźmi, narażając się na odrzucenie. Jego zachowanie określa się wtedy, jako bezmyślne, nietaktowne, chamskie lub agresywne. Dzieci dorastają w świecie stworzonym przez ludzi dorosłych i szybko uczą się obowiązujących w nim reguł.

**„Trzeba kochać osobę dziecka, ale nie trzeba akceptować wszystkich jego zachowań. Karność wdraża się dziecku miłością a nie karami.”
(Campbell)**

Sygnaly ostrzegawcze, czyli oznaki używania środków odurzających, jakie można zaobserwować u dziecka.

Każdy nastolatek próbuje ukryć przed dorosłymi to, że sięga po środki odurzające. Jednak, nawet u tych, którzy zachowują dużą ostrożność, można zaobserwować pewne oznaki ich używania. Oczywiście w I fazie jest ich znacznie mniej niż w II fazie, natomiast w fazie III można już mówić nie tylko o sygnałach ostrzegawczych, ale symptomach choroby.

Pamiętaj:

1. Im wcześniej zauważysz zagrożenie i zaczniesz działać, tym skuteczniejsza będzie Twoja pomoc.
2. Każdy sygnał, jaki dostrzeżesz może być wierzchołkiem „góry lodowej” – tylko specjalista jest w stanie postawić trafną diagnozę skali problemu.
3. Różne niepokojące zachowania mogą nie mieć związku z używaniem środków odurzających, a być efektem innych problemów, takich jak kłopoty szkolne lub rodzinne, zranione uczucia, niepowodzenia miłosne i wiele innych, których także nie można bagatelizować.

FAZA I – Pierwsze próby

- Możesz zauważyć u dziecka jakąś zmianę, która sprawi, że pomyślisz „Coś z nim (z nią) jest nie tak, chyba będzie chory (chora) „ lub „On (lub ona) nigdy się tak nie zachowywał (zachowywała)”.
- Dziecko może bagatelizować zagrożenia związane z używaniem środków odurzających lub stawać w obronie tych, którzy je biorą.
- Poza tym zauważysz niewiele, chyba, że przyłapiesz dziecko „na gorącym uczynku”, czyli:
  - ✓ poczujesz zapach papierosów, chemikaliów, marihuany,
  - ✓ zaobserwujesz oznaki upicia alkoholem,
  - ✓ dostrzeżesz ślady chemikaliów lub tytoniu na ubraniu czy skórze,
  - ✓ staniesz przed koniecznością udzielenia dziecku pomocy w związku z wypadkiem lub urazem odniesionym w stanie odurzenia.

FAZA II – Dążenie do „przyjemności” lub unikanie „przykrości”

U nastolatków, którym środki odurzające pomagają unikać „przykrości” (np. zmniejszają stres związany z nauką) trudno jest zaobserwować oznaki używania. Ci młodzi ludzie przeważnie dość dobrze się uczą, nie buntują, nie sprawiają kłopotów wychowawczych. Natomiast u nastolatków, którzy biorą środki psychoaktywne ze względu na związane z tym „przyjemności” (powodzenie w towarzystwie, pożądany stan umysłu)

sygnały ostrzegawcze mogą być bardziej nasilone. Do wyżej opisanych sygnałów charakterystycznych dla I fazy, mogą dołączyć kolejne, które łatwiej jest uchwycić i określić. Mogą to być:

- utrata zainteresowań, aspiracji, inicjatywy. W szkole może się to przejawiać pogorszeniem ocen, nieodrabianiem lekcji, spóźnieniami, wagarowaniem, konfliktami z nauczycielami, a poza szkołą – rezygnacją z dotychczasowego hobby, niechęcią do zajęć pozalekcyjnych czy praktyk religijnych.
- izolowanie się od reszty domowników (np. zamykanie się w pokoju), coraz częstsze nieobecności w domu, spóźnianie się, wychodzenie bez podania po co, dokąd i z kim, unikanie rozmów z rodzicami, pokrętne tłumaczenia i kłamstwa,
- zmiana przyjaciół – dotychczasowych kolegów zastępują nowi, często starsi, których dziecko nie przedstawia rodzicom,
- bunt, który może przejawiać się nieposłuszeństwem, nieprzestrzeganiem ustalonych zasad, używaniem brzydkich wyrazów, napadami złości, gwałtownością, coraz częstszymi konfliktami z rodziną, zainteresowaniem sektami lub subkulturą młodzieżową. Ważnym sygnałem może też być obiecywanie poprawy i niedotrzymywanie przyrzeczeń.

U wszystkich nastolatków w II fazie używania wyraźnymi wskazówkami istnienia problemu mogą być:

- zmiany w zachowaniu takie jak rozregulowanie rytmu dnia i nocy, okresy wzmożonego ożywienia przeplatane zmęczeniem i ospałością (możliwe przysypianie na lekcjach), nadmierny apetyt lub brak apetytu, nowy styl ubierania się i fryzury, posługiwanie się slangiem, częste wietrzenie pokoju, używanie kadzidełek i odświeżaczy powietrza
- oznaki fizyczne np. zaczerwienione, łzawiące oczy, nienaturalnie rozszerzone lub zwężone źrenice, pogorszenie stanu skóry (krosty, zaczerwienienie)
- narkotyki lub przybory do ich używania, które mogą się znajdować wśród rzeczy lub w pokoju dziecka. Mogą to być np. kawałki opalanej folii aluminiowej; pudełeczko zawierające kawałki rurki, szkiełka lub lusterka, małe foliowe torebeczki z jakimś proszkiem, tabletkami lub suszem.

Faza III – Uzależnienie

Oznaki używania narkotyków są widoczne i trudne do ukrycia. Poza wymienionymi wyżej występują:

- nastrój przygnębienia wynikający ze świadomości uwikłania w branie narkotyków i bycia w pułapce: poczucie winy, bezradności, pokrzywdzenia, lęki, brak zaufania do ludzi (może mieć obsesyjny, paranoiczny charakter), możliwe myśli samobójcze.

- łamanie prawa: wynoszenie rzeczy z domu, kradzieże, bójki, wandalizm itp. Możliwy jest też handel narkotykami w celu zdobycia pieniędzy na własną „działkę”, w związku z czym dziecko może sprawiać wrażenie bardzo popularnego – zwykle być otoczonym przez nabywców lub przynosić do domu rzeczy, które inni chcą wymienić na narkotyki. Zdobywaniu pieniędzy może też sprzyjać prostytutka.
- pogorszenie stanu zdrowia: częste przeziębienia, katar, kaszel, bóle (głowy, gardła, mięśni), krwawienie z nosa, spadek masy ciała, zawroty głowy, przypadki utraty przytomności, samookaleczenia, zaburzenia pamięci oraz toku myślenia.
- zmiany wyglądu: brak zainteresowania własnym wyglądem i higieną, skóra zimna, potliwa, opuchnięta, swędząca, zażółcona lub zaczerwieniona, widoczne ślady po ukłuciach, oczy rozbiegane, zaczerwienione, podpuchnięte, „szklane”. W dalszym etapie rozwoju uzależnienia dominuje specyficzny „głód” narkotyku. Organizm jest wyniszczony, a depresja trudna do zwalczenia nawet po zażyciu środka odurzającego. Często są przedawkowania.

Przemoc

Dzieci nie zawsze mówią o tym, że były krzywdzone. Czasami sprawca grozi im bądź zmusza do milczenia. Mogą obawiać się, że przemoc się nasili albo będzie częstsza, jeśli komuś o tym powiedzą. Niekiedy obwiniają siebie i wierzą, że zasługują na takie traktowanie. Dzieci wychowywane w domach pełnych przemocy mogą uważać ją za rzecz normalną.

Niektóre sygnały mogą wskazywać na **każdy rodzaj przemocy**:

- zmiana w zachowaniu dziecka w grupie rówieśniczej
- dziecko wygląda na czujne i ostrożne albo łatwo je spłoszyć
- dziecko ociąga się przy wychodzeniu ze szkoły lub z domu kolegi, sprawia wrażenie, jakby niechętnie wracało do domu.

Dziecko poddawane **przemocy fizycznej** może:

- mieć siniaki niewiadomego pochodzenia, oparzenia, sińce pod oczami czy inne obrażenia. Jeśli dziecko podaje wyjaśnienia, brzmią one wiarygodnie albo za każdym razem są inne
- unikać kontaktów społecznych albo wydawać się wycofane
- zachowywać się agresywnie: bić się z innymi dziećmi, niszczyć albo wyrzucać rzeczy
- wyglądać na zaspane albo przemęczone, mówić o kłopotach ze snem bądź nocnych koszmarach

- wyglądać na przestraszone w obecności rodziców lub innych dorosłych
- wyglądać na przygnębione lub smutne, często płakać
- często kłamać
- kraść
- zachowywać się w taki sposób, z jakiego już wyrosło, na przykład ssać kciuk albo kiwać się.

Starsze dziecko lub nastolatek może demonstrować dodatkowo inne zachowania będące sygnałami przemocy fizycznej:

- nadużywanie substancji psychoaktywnych
- ryzykowne zachowania seksualne
- próby samobójcze
- zaburzenia jedzenia
- inne zachowania o wysokim stopniu ryzyka (jazda z dużą szybkością, sporty ekstremalne).

Dziecko, **wykorzystywane seksualnie**, może:

- bać się określonej osoby albo określonych miejsc
- reagować w sposób niezwykły lub nieoczekiwany na pytanie, czy było przez kogoś dotykane
- okazywać nieuzasadniony lęk przed badaniami lekarskimi
- rysować obrazki, które przedstawiają akty seksualne lub wydają się nadmiernie skoncentrowane na tych częściach ciała, które mogą uczestniczyć w aktywności seksualnej (genitalia, piersi, usta, odbył)
- wyglądać na niezwykle zajęte albo nadmiernie skoncentrowane na genitaliach oraz seksualnych czynnościach i słowach
- uciekać
- moczyć się lub zanieczyszczać pościel (jeżeli dziecko przedtem tego nie robiło).

Dziecko, które jest ofiarą **przemocy emocjonalnej**, może;

- mieć trudności z zaprzyjaźnianiem się
- unikać robienia różnych rzeczy wspólnie z innymi dziećmi
- wyglądać na bardzo przestraszone lub przygnębione
- ciągle się czegoś domagać albo być bardzo posłuszne
- zachowywać się jak osoba dorosła, na przykład matkować innym dzieciom

- zachowywać się, jakby było młodsze niż jest, na przykład ssać kciuk, kiwać się, uderzać głową o ścianę
- moczyć się lub zanieczyszczać pościel
- wykazywać opóźnienia w rozwoju fizycznym bądź emocjonalnym
- dokonywać prób samobójczych.

Sygnaly wskazujące, że dziecko jest **zaniedbywane**:

- nie leczone dolegliwości lub brak opieki dentystycznej
- spadek wagi albo nieadekwatne przybieranie na wadze
- brak nadzoru osób dorosłych
- częste nieobecności w szkole
- sytuacje, gdy dziecko potrzebuje okularów, ale ich nie ma
- sytuacje, gdy jest brudne i nieuczesane
- używanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych.

Występowanie każdego z tych sygnałów w żadnym razie nie jest dowodem, że dziecko jest ofiarą przemocy. Kiedy jednak się one powtarzają lub współwystępują, może to oznaczać, że już czas bliżej przyjrzeć się sytuacji i rozważyć ewentualność występowania przemocy wobec dziecka.

Przemoc wobec dziecka ma długotrwałe **konsekwencje**, często na całą resztę życia.

W porównaniu z dziećmi, które nie doznały przemocy, te pokrzywdzone z większym prawdopodobieństwem mogą:

- stać się ofiarami przemocy w przyszłości
- stać się sprawcami przemocy
- uwikłać się w przyszłości w przestępczość kryminalną z udziałem przemocy.

INTERNET

Doświadczenia krajów wysoko rozwiniętych oraz nasza własna wiedza wynikająca z analizy zagrożeń prawidłowego rozwoju młodego pokolenia wykazują, że negatywny wpływ gier komputerowych, filmów epatujących przemocą, Internetu i prasy młodzieżowej kreującej negatywne wzorce zachowań przynoszą określone i coraz większe szkody społeczne.

Dzieci i młodzież są podatne na uzależnienia, ponieważ ich zdolności kontrolowania własnych zachowań jest jeszcze słaba. Negatywne następstwa nadużywania Internetu, gier komputerowych pojawiają się u młodzieży szybciej i są bardziej destrukcyjne, bowiem organizm znajduje się w fazie intensywnego wzrostu, a osobowość nie jest do końca uformowana.

Komputer jest u nas wciąż młodym medium, dlatego zarówno rodzice, jak i nauczyciele, pedagodzy szkolni mają niedostateczną świadomość zagrożeń płynących z jego używania.

Warto zastanowić się nad działaniami ograniczającymi straty wynikające z jego używania na przykładzie Internetu.

Internet jest jednym z wielu doświadczeń współczesnego świata dotyczących nasze dzieci. Od sposobu jego wykorzystania zależy czy będzie to doświadczenie pozytywne, czy negatywne. Jak wynika z badań, młodzi ludzie szokująco często nie przestrzegają zasad bezpieczeństwa korzystania z Internetu: podają nieznajomym adresy domowe, a nawet przesyłają zdjęcia. 18% badanych dzieci w ciągu ostatniego roku podało obcemu swój adres e-mail, 64% numer telefonu, 42% miejsce zamieszkania, a 44% przesłało obcemu swoje zdjęcie.

Poniżej przedstawiamy zasady mogące ustrzec dzieci przed niebezpieczeństwem nieodpowiednich kontaktów.

DLA DZIECI

1. Pamiętam, że ludzie w Internecie mogą podawać się za kogoś innego, niż są naprawdę.
2. Bez zgody rodziców nigdy nie podaję swojego adresu, numeru telefonu, nazwy i miejsca swojej szkoły, miejsca pracy i numeru do rodziców.
3. Nigdy bez zgody rodziców nie umawiam się na spotkanie z kimś, kogo poznałem w Internecie. Jeśli rodzice zgodzą się na spotkanie, upewniam się, że odbędzie się w miejscu publicznym i nie idę tam sam.

4. Nigdy bez zgody rodziców nie wysyłam żadnych zdjęć ani innych prywatnych materiałów osobie, którą poznałem w sieci.
5. Nigdy nie przyjmuję e-maili, załączników itp. od osób, których nie znam i którym nie ufam.
6. Nigdy nie odpowiadam na wiadomości, które są dwuznaczne, obsceniczne, agresywne, przerażające albo wywołujące u mnie zmieszanie. Robię kopię takiej wiadomości i przekazuję rodzicom. Oni wyślą to do odpowiednich instytucji.
7. Mówię swoim rodzicom o wszystkim, co sprawiło, że poczułem się zakłopotany, kiedy używałem Internetu.
8. Przestrzegam reguł, jakie ustalili moi rodzice dotyczących korzystania z Internetu.
9. W Internecie znajdują się strony przeznaczone tylko dla dorosłych. Jeżeli znajdę taką stronę, opuszczam ją i idę na jedną z przeznaczonych dla mnie stron.

DLA RODZICÓW

1. Moje dziecko czasami zna Internet lepiej niż ja, ale jest ode mnie bardziej naiwne i bezbronne. Ktoś przez Internet może wykorzystać jego łatwowierność. To ja muszę go chronić.
2. Będę przy dziecku. Ustawimy komputer w ogólnodostępnym pokoju – nie pozwoliłbym przecież, aby dziecko zostało w swoim pokoju samo z obcym.
3. Poproszę dziecko, żeby pokazało mi, jak działa jego ulubiony czat, czy gra komputerowa.
4. Korzystam z programów do filtrowania niepożądanych treści z sieci, ale mam świadomość, że żaden filtr nie zastąpi mojej czujności.
5. Porozmawiam z innymi rodzicami o tym, jak moje i ich dzieci korzystają z Internetu.
6. Obiecuję pomoc i wyrozumiałość na wypadek, gdy dziecko zgłosi się do mnie z jakimś problemem dotyczącym Internetu.
7. Ustalimy, że dziecko korzysta z Internetu tylko wtedy, kiedy jestem w domu. Określimy też, jak długo może korzystać z sieci. Skoro dziecko nie może samo siedzieć w parku o drugiej w nocy, to nie powinno też o tej porze samo surfować po sieci.

Warto z dzieckiem spisać umowę dotyczącą korzystania z Internetu. To podkreśli ważną dla niego wiadomość, że rodzic docenia wagę Internetu, ale też zwróci uwagę na zagrożenia. Internet Safety Group of New Zealand proponuje następujący tekst:

POROZUMIENIE O INTERNECIE

1. Wiem, że bez Twojej zgody nigdy nie mogę podawać żadnych informacji o sobie czy swojej rodzinie, czyli swojego nazwiska, adresu, numeru telefonu i kart kredytowych, nazwy i miejsca szkoły, miejsca, gdzie pracują członkowie mojej rodziny. Wiem też, że bez Twojej zgody nie mogę wysyłać nikomu moich zdjęć.
2. Wiem, że to nierozsądne kontaktować się z kimś przez Internet, jeżeli Ty o tym nie wiesz.
3. Bez Twojej zgody nie spotkam się z nikim, kogo poznałem przez Internet.
4. Obiecuję powiedzieć Ci o wszystkim, co mnie w Internecie niepokoi albo powoduje, że czuję się zakłopotany.
5. Wiem, że nie mogę korzystać z żadnych czatów ani stron www bez Twojej zgody.
6. Będę korzystał z Internetu tylko w czasie, jaki ustaliłem z Tobą i szkołą. To będą nasze rodzinne zasady, których będę przestrzegał.

Data i podpis młodego człowieka

5. Chcę żebyś korzystał z Internetu.
6. Jako Twój rodzic (opiekun) jestem zainteresowany tym, jak używasz Internetu i chcę być pewien, że jesteś bezpieczny.
7. Zawsze możesz przyjść do mnie, jeżeli coś w Internecie sprawiło, że czujesz się źle.
8. Zasady się zmieniają. Powiedz mi, jeżeli zechcesz je zmienić.

Data i podpis rodzica /opiekuna/

DODATKOWE ALGORYTMY DZIAŁAŃ W NAJBARDZIEJ ZAGRAŻAJĄCYCH SYTUACJACH W ŻYCIU SZKOLNYM

ALGORYTM POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU BEZPRAWNEGO UŻYCIA CUDZEGO WIZERUNKU W SIECI.

W przypadku, gdy zostaje w szkole zgłoszony przypadek cyberprzemocy należy podjąć następujące działania:

1. Należy zebrać informacje przede wszystkim o:

- osobie dokonującej zgłoszenie - czy jest do tego uprawniona tj. czy to jej wizerunek lub wizerunek osoby, która jest pod jej władzą rodzicielską, został naruszony bezprawnym działaniem;
- okoliczności zdarzenia;
- możliwych dowodach np. zrzut ekranu dokumentujący bezprawne użycie wizerunku.

2. Wychowawcy na lekcjach wychowawczych proponują aktywności, których celem będzie wprowadzenie uczniów w tematykę związaną z bezpiecznym i przemyślanym udostępnianiem wizerunku w internecie, w tym przede wszystkim w mediach społecznościowych. Działania prewencyjne mogą zapobiec podobnym zdarzeniom w przyszłości. Warto również pamiętać o psychoedukacji uczniów, która ma na celu przedstawienie skutków nie tylko prawnych, ale również zdrowotnych takich działań.

3. Decyzja o dalszych krokach prawnych w sprawach naruszenia dóbr osobistych, w tym wizerunku należy do uprawnionego.

4. Szkoła może angażować się w spór, jeśli dotyczy to sytuacji, która miała miejsce na terenie szkoły lub, w której bezprawnego użycia wizerunku **dopuszczył się uczeń wobec drugiego ucznia** np. w charakterze mediatora pomiędzy stronami w celu uniknięcia procesu sądowego, jeśli uczniowie zgłoszą taką potrzebę, bądź opiekunowie prawni poproszą o pomoc instytucję publiczną, jaką jest szkoła.

5. Ofiarę zdarzenia należy objąć opieką psychologa/ pedagoga.

6. W przypadku, gdy więcej osób wiedziało o bezprawnym użyciu wizerunku w sposób prześmiewczy lub poniżający, wychowawca, psycholog, pedagog przeprowadza z nimi rozmowy wychowawcze mające na celu psychoedukację, by przedstawić im powagę problemu i spróbować ukształtować w nich postawy sprzeciwu wobec podobnych działań.

ALGORYTM POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z RODZINY DYSFUNKCYJNEJ W SYTUACJI OZNAK ZNĘCANIA PSYCHICZNEGO I/LUB FIZYCZNEGO.

I. W przypadku zaistnienia przemocy psychicznej i/lub fizycznej:

1. Nauczyciel przyjmuje informacje, zapewniając dyskrecję zgłaszającemu (wysłuchanie na osobności). Sporządza notatkę z rozmowy.
2. Nauczyciel informuje o zaistniałym fakcie lub zdarzeniach wychowawcę klasy, pedagoga/psychologa szkolnego i dyrektora.
3. Jeżeli stan zdrowia ucznia wskazuje na zagrożenie jego życia lub zdrowie jest zagrożone, nauczyciel, wychowawca, pedagog/psycholog bądź dyrektor, wzywa pogotowie ratunkowe.
4. Wychowawca wraz z pedagogiem/psychologiem dbając o dyskrecję, przeprowadzają rozmowę z poszkodowanym dzieckiem.
5. Pedagog/psycholog/ wychowawca zawiadamia i wzywa do szkoły rodzica/opiekuna prawnego/najbliższą pełnoletnią osobę dziecka (których przemoc nie dotyczy).
6. Jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie, że stosowana jest przemoc wobec dziecka dyrektor/ pedagog/ psycholog podejmuje decyzję o wdrożeniu procedury „Niebieska Karta”.
7. Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza Niebieska Karta-A w obecności dziecka oraz rodzica/ opiekuna prawnego/ najbliższej pełnoletniej osoby dziecka.
8. Po wypełnieniu formularza Niebieska Karta- A osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest ofiarą przemocy w rodzinie, przekazuje się formularz Niebieska Karta- B. Jeśli przemoc w rodzinie dotyczy niepełnoletniego ucznia ww. formularz przekazuje się rodzicowi/ prawnemu opiekunowi/ najbliższej pełnoletniej osoby dziecka.
9. Wypełniony formularz Niebieska Karta- A psycholog/ pedagog przekazuje przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w terminie nie później niż 7 dni od wszczęcia procedury.

II. W przypadku zaistnienia symptomów przemocy:

- 1) Obrażenia fizyczne charakterystyczne dla doznawania przemocy
  - częste powtarzające się, nieleczone obrażenia;
  - siniaki, ślady po uszczyptnięciach, naderwanie lub zniekształcenie małżowiny usznej, zaznaczonych kształtach przedmiotów do bicia, ślady wbijania paznokci;
  - ślady duszenia;
  - niewyjaśnione owrzodzenia, krwawienia i rany w okolicach genitaliów i odbytu;

- oparzenia, przypalenia;
- ślady ugryzień z zarysem zębów dorosłego człowieka;
- łysienie, które może być wynikiem szarpania za włosy;
- liczne i częste złamania.

2) Symptomy fizyczne świadczące o zaniedbaniu dziecka

- brudne włosy, paznokcie, brudna twarz, utrzymująca się wszawica;
- ciągły głód, niedożywienie, niska waga;
- zmęczenie, apatia, bierność zarówno podczas zajęć jak i w czasie zabawy;
- objawy braku opieki medycznej, np. niewyleczone zranienia, choroby, kłopoty z uzębieniem, wzrokiem, słuchem;
- brak opieki i zainteresowania ze strony rodziców, częste nieobecności dziecka lub zbyt wczesne przychodzenie na zajęcia i dłuższe pozostawanie w szkole;
- powtarzające się, nieleczone obrażenia;
- dziecko przybiera na wadze, poprawia się jego ogólna kondycja podczas krótkich pobyków poza domem rodzinnym, a jego wygląd marnieje po powrocie.

1. Nauczyciel po rozpoznaniu zaniedbania dziecka informuje pedagoga/ psychologa.

Wypełnia Załącznik nr 1 – zgłoszenie problemu. Psycholog/ pedagog wypełnia załącznik nr 2 – zasady i procedura podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego.

2. Pedagog/psycholog zaprasza na rozmowę rodziców, omawia zaistniałe fakty. Proponuje odpowiednią pomoc.

3. Jeśli powyższe oddziaływanie nie przynosi rezultatu dyrektor powiadamia sąd rodzinny.

ALGORYTM POSTĘPOWANIA W SPRAWACH SPORNYCH I KONFLIKTACH UCZEŃ- UCZEŃ, UCZEŃ- NAUCZYCIEL, NAUCZYCIEL- RODZIC.

1. W szkole wychowawca klasy rozstrzyga sprawy sporne i konflikty pomiędzy uczniami, pedagog/ psycholog szkolny może wspierać go w działaniach. W trudnych sytuacjach o problemie powiadamiany jest dyrektor szkoły. W sytuacjach długotrwałego konfliktu organizowane jest spotkanie, na które zapraszani są rodzice- rozwiązanie konfliktu, mediacje.

2. W przypadku sytuacji konfliktowej pomiędzy uczniem i nauczycielem, konflikt rozstrzyga dyrektor szkoły wspólnie z psychologiem/ pedagogiem szkolnym.

3. Konflikt między nauczycielem a rodzicem rozstrzyga dyrektor, w razie konieczności Rada Pedagogiczna.

4. Spory rozstrzygane są na polubownym posiedzeniu z udziałem stron, którego spotkanie dotyczy. Termin spotkania ustalany jest wspólnie przez zainteresowane strony. Z posiedzenia sporządzany jest protokół.

ALGORYTM POSTĘPOWANIA Z UCZNIEM CHORYM NA PADACZKĘ.

1. Uczeń z epilepsją powinien być traktowany na równi z innymi uczniami. Nie należy ograniczać udziału w zajęciach i wydarzeniach klasy i szkoły.

1. U ucznia z padaczką może wystąpić kilkuminutowe zaburzenie świadomości, zwane zamyśleniem lub wyłączeniem, które objawia się tym, że przerywa on swoją czynność np. mruga oczami. Napad trwa do 15 sekund i czasem jest niezauważalny dla innych.

2. Jeśli wyżej opisany stan trwa u ucznia do 10 minut należy bacznie je obserwować być przy nim.

3. Gdy stan trwa nadal po 10 min. należy wezwać pogotowie i poinformować rodziców/ opiekunów prawnych oraz dyrektora szkoły. Uczeń do czasu przybycia pogotowia ratunkowego i rodziców/ prawnych opiekunów pozostaje pod opieką osób udzielających mu pomocy.

4. W przypadku napadu objawiającego się drgawkami, utratą przytomności, sztywnieniem, upadkiem na ziemię czy mimowolnymi, silnymi skurczami należy:

- pozostać z chorym uczniem
- zanotować czas pojawienia się/ trwania napadu
- chronić ucznia przed urazami- zabezpieczyć teren wokół chorego, podłożyć pod głowę coś miękkiego
- ostrożnie odwrócić chorego na bok
- postarać się nawiązać z nim kontaktu

Po ustaniu ataku, chorego należy położyć na lewym boku, w pozycji bezpiecznej. Należy pozostać z chorym do czasu, aż dojdzie do siebie.

Pogotowie ratunkowe 112 wzywamy wtedy, gdy:

- drgawki napadowe trwają dłużej niż 5 minut lub szybko następuje drugi napad;
- uczeń nie odzyskał przytomności po upływie 5 minut po ustaniu napadu;
- chory doznał urazu;

ALGORYTM POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU STWIERDZENIA WYSTĘPOWANIA U UCZNIA CZYNNIKÓW WSKAZUJĄCYCH NA RYZYKO ZACHOWAŃ SAMOBÓJCZYCH/AUTODESTRUKCYJNYCH.

1) Każdy pracownik Szkoły Podstawowej im. R.W. Berwińskiego w Zaniemyślu ma obowiązek zareagowania na jakikolwiek sygnał o ryzyku zachowania autodestrukcyjnego u ucznia. W przypadku zaobserwowania lub powzięcia informacji, że uczeń planuje podjąć lub podjął próbę samobójczą każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym Dyrektora Szkoły oraz psychologa/pedagoga szkolnego.

2) O wysokim ryzyku zachowań samobójczych świadczyć może wystąpienie przynajmniej jednego z poniższych czynników:

- a) mówienie o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei;
- b) mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie, pisanie listów pożegnalnych lub testamentu;
- c) pozbywanie się osobistych i cennych dla ucznia przedmiotów;
- d) unikanie kontaktów z bliskimi kolegami, izolacja, zamykanie się w sobie;
- e) zaniechanie zajęć, które dotychczas sprawiały uczniowi przyjemność;
- f) przejawianie dużych zmian w zachowaniu, nastroju, występowanie nietypowych zachowań;

g) przejawianie innych zachowań ryzykownych: okaleczanie się, zażywanie narkotyków, spożywanie alkoholu;

h) przejawianie zainteresowania tematyką śmierci, umierania itp.;

i) podejmowanie w przeszłości prób samobójczych

j) fascynacja znanymi osobami (np. gwiazdami popkultury), które popełniły samobójstwo.

3) Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia, wychowawca, pedagog i psycholog szkolny podejmują odpowiednie działania interwencyjne:

a) ustalają, które z wyżej wymienionych przesłanek występują u danego ucznia;

b) przeprowadzają analizę sytuacji szkolnej i rodzinnej ucznia oraz kontaktują się z rodzicami w celu ustalenia przyczyn zmian w zachowaniu ucznia;

c) przekazują informację o zagrożeniu rodzicom i Dyrektorowi szkoły;

d) ustalają z rodzicami zasady wzajemnych kontaktów, proponują pomoc psychologiczną/pedagogiczną na terenie szkoły lub poza nią.

e) Zabezpieczają źródło informacji, sms, zdjęcia, nagrania itp.

I. Postępowanie w przypadku powzięcia informacji, że uczeń zamierza popełnić samobójstwo (informacja od samego ucznia, kolegów, rodziny, osób postronnych).

1) Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia wychowawca, pedagog szkolny oraz Dyrektor szkoły podejmują następujące działania:

- a) nie pozostawiają ucznia samego, próbują przeprowadzić go w ustronne, bezpieczne miejsce;
- b) informują o zaistniałej sytuacji i zagrożeniu rodziców (prawnych opiekunów) ucznia;
- c) przekazują dziecko pod opiekę rodziców (prawnych opiekunów) lub, jeżeli przyczyną zagrożenia jest sytuacja domowa ucznia, odpowiednim instytucjom (np. policji).

II. Postępowanie w przypadku powzięcia informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą.

1) Po powzięciu informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą Dyrektor szkoły, wychowawca, pedagog, psycholog szkolny podejmują następujące działania:

- a) jeśli próba samobójcza ma miejsce w szkole, wychowawca (nauczyciel, inny pracownik szkoły) powiadamia o tym fakcie Dyrektora szkoły, a ten rodzica (prawnego opiekuna) ucznia;
- b) Dyrektor szkoły, pedagog, psycholog szkolny oraz wychowawca dokonują oceny sytuacji;
- c) w razie konieczności pracownicy szkoły wzywają pogotowie ratunkowe w celu pomocy i/lub specjalistycznej konsultacji lekarskiej;
- d) pedagog, psycholog szkolny, wychowawca przeprowadzają rozmowę wspierającą z uczniem i jego rodzicami (prawnymi opiekunami) oraz przekazują informacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- e) jeśli próba samobójcza ma miejsce w domu, a rodzic poinformował o zajściu szkołę, Dyrektor szkoły, pedagog, psycholog szkolny przekazuje rodzicom informacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- f) o próbie samobójczej Dyrektor informuje Radę Pedagogiczną pod rygorem tajemnicy w celu podjęcia wspólnych działań oraz obserwacji zachowania i wpierania ucznia po jego powrocie do szkoły;
- g) pedagog i psycholog szkolny planują dalsze działania mające na celu zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole, atmosfery życzliwości i wsparcia

oraz przekazują rodzicom informacje o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno- pedagogicznej poza szkołą.

III. Postępowanie w przypadku śmierci ucznia w wyniku samobójstwa.

1) W przypadku śmierci ucznia w wyniku samobójstwa Dyrektor szkoły informuje organ prowadzący i nadzorujący szkołę o zaistniałej sytuacji.

2) Pedagog, psycholog szkolny oraz wychowawcy udzielają pomocy psychologiczno-pedagogicznej pozostałym uczniom szkoły.

3) Pedagog, psycholog szkolny oraz wychowawcy przekazują uczniom i rodzicom informacje o dostępnej pomocy psychologicznej - lista dostępnych placówek z aktualnymi adresami i numerami telefonów oraz telefonów zaufania.

IV. Postępowanie w przypadku powrotu ucznia do szkoły po powziętej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu (zaburzenia psychiczne).

a) Warunkiem powrotu do szkoły (po powziętej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu w związku z wszelkiego rodzaju zaburzeniami psychicznymi/emocjonalnymi) jest dostarczenie informacji/zaświadczenia od lekarza psychiatry o braku przeciwwskazań do uczenia się dziecka na terenie szkoły w grupie klasowej.

b) Pedagog i psycholog (współpracując z wychowawcą) otaczają opieką ucznia poprzez udzielenie wsparcia w postaci rozmów, spotkań, kontaktu z rodzicami. W miarę konieczności wskazują miejsca w których jest możliwe skorzystanie z terapii i fachowej opieki specjalistów.

c) W przypadku zaistnienia przesłanek mogących świadczyć o pogorszeniu stanu zdrowia rodzic po uzyskaniu takiej informacji ze szkoły, ma obowiązek odebrać dziecko ze szkoły i udać się do odpowiedniego specjalisty.

d) Przy każdej kolejnej interwencji szkoła wymaga od rodzica przedstawienia zaświadczenia od lekarza o braku przeciwwskazań do kontynuowania nauki w placówce.

e) 15 kroków – jak pracować z uczniami po próbach samobójczych

1. Ustal i potwierdź rodzaj zdarzenia.
2. Nie pozostawiaj ucznia samego.
3. Usuń wszystko, co może ułatwić ponowną realizację zamiaru.
4. Wezwij pomoc, w zależności od potrzeby – pogotowie, policję, straż pożarną.
5. Powiadom rodziców/opiekunów prawnych.
6. Bez rozgłosu przeprowadź ucznia w bezpieczne, ustronne miejsce.

7. Zbierz wstępnie informacje o okolicznościach zdarzenia.
8. Zadbaj, żeby interwencja służb przebiegła dyskretnie.
9. Towarzysz uczniowi – jesteś dla niego ważny.
10. Zawiadom wychowawcę klasy.
11. Zawiadom organ sprawujący nadzór pedagogiczny oraz organ prowadzący.
12. Ustal wspólnie z psychologiem, pedagogiem i nauczycielami strategię dalszego postępowania według zasad interwencji kryzysowej.
13. Chroń ucznia oraz inne osoby przed zbędnymi czynnikami traumatycznymi, takimi jak kontakt z mediami, świadkami itp.
14. Bezwzględnie skonsultuj dalszą strategię z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Centrum Interwencji Kryzysowej lub placówką opieki zdrowotnej.
15. Podejmij współpracę z rodziną ucznia, aby udzieliła wsparcia bliskiemu, zapewniła mu bezpieczeństwo, wzmocniła wzajemne więzi.